

Brzopis u službi svećenika.

(Stenogram nalazi se na str. 31. priloga).

«. . . . calamus scribae, velociter scribentis»

Ps. 44, 2.

Tko je god imao prilike da prouči stenografiju, a poslije nije ju zapustio, svaki se hvali, kako mu je ona korisna službenica, nužno pomagalo, da — životna potreba. Kako stvari stoje, danas si ne možemo pomisliti sabora ili suda bez stenografa; djaku više škole brzopis jest pravi svakdanji kruh; trgovac, pjesnik, pisar, činovnik itd. može se brzopisom veoma mnogo koristiti.

A rabi li brzopis svećeniku? —

Ne moram niti časka promišljati, da s mjesta odgovorim afirmativno. Experto crede Ruperto! Svećenik — stenograf olakša si teško svoje zvanje ne malo ovom umjetnošću. Ele da vidimo.

Propovijedanje riječi božje spada nedvojbeno medju poglavite, a i najteže dužnosti svećenika. On mora ne samo sastaviti dobru propovjed, već ju mora i memorijom tako čvrsto percipovati, da mu govor glatko teče, da bude ugodan i formom, ne samo sadržajem. — Nužno je iz mnogo važnih razloga propovjedi si pisati. Ako se govor napiše stenografski, prištedi se mnogo vremena za korigovanje, nadopunjenje, prepisanje itd.

Takav je govor ne samo sadržajem biraniji, već i formom ljepši. Već su stari rekli: «semel scriptum decies lectum» (jedanput napisano deset puta pročitano). Iskustvo me uči, da ako svećenik stenografira govor, da ga je već i naučio, ako ga dva puta još pročita i onda na čisto prepíše. Apstrahujući od sabiranja misli, citata i dr., navedeni proces ne traje obično dulje od dva sata; a u to vrijeme sastaviti i naučiti dobar govor čini se nemoguće svećeniku nestenografu, koji za isto taki govor treba i tri puta toliko vremena. A kada mu se drugi poslovi nagomilaju, prisiljen je često da nauči tuđi govor i tuđe misli, od kojih će narod imati manje koristi, jer možebiti ne odgovaraju specijalno njegovim potrebama.

Isto vrijedi i o sastavljanju katekeza za djecu. Tko nema mnogo-godišnjeg iskustva, nije mu lako spustiti se do duševnoga niveau-a dječijeg poimanja. Valja da prije doslovno napiše, što i kako će govoriti, a i ovdje je stenografija na svom mjestu.

Kako ogromno dopisivanje vode župni uredi s raznim oblastima! I to često u stvarima dalekoga zamašaja, gdje valja da se svaka riječ dobro metne na tezulju, prije no se na papir stavi. Ovdje je u koncepciji otvoreno stenografiji osobito prostrano polje.

A koliko tek valja pisati svećeniku u vodjenju svoga privatnoga imetka, poljskog gospodarstva! To može vjerovati samo onaj, koji je to vidio ili iskusio.

Svećenik radi perom više nego li se obično misli. Pisarija i vječna pisarija. A može li svećenik nestenograf obaviti svoje pisarničke poslove onako točno i savjesno kao njegov drug brzopisac? — Ni iz daleka, pa često puta zapinje ili smalakše u drugim poslovima jedino zato, jer mu je pisanje odviš vremena progutalo. A svećenik stenograf vuče uvijek i kod svakoga posla kapital iz lijepe svoje umjetnosti: u crkvi, u školi, kod kuće, na polju, svagdje. Stenografija mu je neotudjivo vlasništvo, koje ga sreća na svakom koraku, a on treba samo da ga uzme. «Je prends mon bien où je le trouve» — tako može s Molièrom svećenik stenograf o sebi da kaže.

Ponosimo se, što jugoslavjanska stenografija medju svoje roditelje i korifeje ubraja i svećenika, sina bratskoga nam slovenskoga naroda, prof. Ivana Krušića*)

Bit će bilo, da ga je na visoko mjesto, koje on u stenografskom svijetu uživa, postavila i želja, da kao svećenik svomu rodu koristi, upotrijebivši što više vrijeme. A u tom je stenografija važno pomagala.

Brate svećeniče! Usvoji si koristnu umjetnost stenografije, pa će česti onaj Tvoj refrain: «nemam vremena» postati znatno redji! Vrijeme je novac, kaže Englez. «Tempus et responsonem cor sapientis intelligit» (Eccles. 8, 5. b). — Carpe diem! . . .

Goluban Dvořak.

Армията и стенографията.

(Продължение)

Стенографията като подобрено умствено оржжие за цѣлата армия.

При всичкитѣ ползи, които стенографията дава на отдѣлната личностъ, тя ще получи пълното си значение въ армията като цѣлостъ тогава, когато ще стане общо достояние на всичкитѣ ония, които сж повикани да извършватъ умствена работа въ армията. Съ нея е сжщото, както и съ физическото или материалното оржжие.

*) Vide br. 1. pag. 7.

Писменнитѣ работи отнематъ много врѣме и много сили на различнитѣ чинове въ войската; има нѣкой чинове, които исклучително сж заети съ писменни работи и почти забравктъ, че сж войници. Особенно важи това за фелдфебелитѣ, които иматъ да извършватъ писменнитѣ работи на дружинитѣ. За да изпълняватъ своитѣ прѣдписания по службата, на пр. да надзираватъ вжтрѣшний порѣдѣкъ въ тѣхното отдѣление, нѣматъ почти врѣме, и трѣбва да ги замѣстватъ други старши, които тоже иматъ доста работа. Сжщото важи и за адютантитѣ, които можтъ да се наречжтъ живи сборници на приказитѣ и на заповѣдитѣ; и като такива тѣ сж сжщински бисеръ за командиритѣ, нѣ самитѣ нѣматъ врѣме, да се грижжтъ много за усъвършенствованието си; и за това виждаме, че сж често непрактични, ако иматъ да прѣдвождатъ една малка часть отъ войската. Сжщо може да се каже и за много други военни чинове, че сж прѣтрупани съ писменни работи. А колко лесно би могла да се избѣгне тази мжчнотия, ако би тѣ да си служжтъ съ стенографията намѣсто съ обикновенното писмо, което върви толкозъ бавно. И понеже стенографията се отнася къмъ обикновенното писмо, както репетирката къмъ обикновенната пушка, тогазъ би могло всичко това, каквото се извършва сега съ обикновенното писмо, да се извърши въ твърдѣ незначителна часть отъ употрѣбяваното сега врѣме и съ по-малко сили, безъ да пострадае въ нѣщо службата.

Тогазъ би останали веѣки день нѣколко часа свободни и би могли да се употрѣбжтъ за друга полѣзна работа.

„Икономия на силитѣ“, това е единъ важенъ принципъ въ военнитѣ кржгове, а защо не се прилага тоже при писменнитѣ работи?

Нѣкои команданти трѣбва сами да писватъ скицитѣ (черновки) за различнитѣ официални писма, прикази и пр. Ако би тѣ знаели да стенографиратъ, то скицитѣ щѣхж да бжджтъ готови набързо, а отъ тѣхъ би могли подчиненитѣ да прѣписватъ на чисто, макаръ и съ обикновенното писмо. Вече по този начинъ колко врѣме щеше да се спечели!

Знайно е, че человекъ може това, което си е забѣлѣжилъ и го има прѣдъ себе си написано, да го обмисли по-основателно, отъ колкото това, което прѣминува скоро прѣзъ ухото му. Человѣческии духъ намира въ писмото една силна опорна точка срѣщу външнитѣ впечатления, които можтъ да го разсѣжтъ. А именно въ военний животъ числото на физическитѣ и моралнитѣ впечатления, който противудѣйстватъ на сърѣдоточението на духа, е неизмѣрно голѣмо; за това една опора чрѣзъ писмото е твърдѣ желателна.

По-нагорѣ казахме, какви прѣимущества дава стенографията на единѣ адютантитѣ, ако и тѣ сами за себе да си служжѣтъ съ нея. Нѣ колко по-голѣма полза щеше да има тогава, ако би да знажѣтъ стенографията и другитѣ чинове при различнитѣ отрѣди. Който знае вървежа на работитѣ въ военнитѣ учреждения, той може лесно да разбере, до колко би могла стенографията да улесни тази работа, извършвана за сега всѣ чрѣвъ обикновенното писмо.

Нѣ стига това. Всѣкий вече лесно може да разбере, че единѣ кратъкѣ начинѣ на писание за извършване на писменната работа при разни части на войската има значително прѣимущество прѣдѣ едно твърдѣ бавно писмо. Ако би нѣкой да отказва това, то би значило същото, като че иска въ днешнитѣ врѣмена да отрича ползата отъ телеграфитѣ, желѣзницитѣ и пр.

Въ идущия брой ще разглеждаме важноста на стенографията въ стратегическо и тактическо отношение. (Слѣдва.)

O početku i razvitku stenografije u Hrvatskoj.

(Nastavak.)

U početku svoje radnje «Einige Winke in Bezug auf die südslavische Stenografie» govori Vinković u kratko, kako si je Gabelsbergerov izum s početka teško krčio put u Njemačkoj i u Austriji. Tek poslije 1848. godine počela se je stenografija u Austriji brzo širiti. Spominje, kako je i Heger kušao, da Gabelsbergerov stenografski sustav priredi za česki jezik, ali da je samo djelomice uspio, i kako i on (Vinković) sâm nekom bojazni kuša, da Gabelsbergerov sustav preobradi za jugoslavenski jezik. Značajno je, što Vinković u svojoj radnji spominje, kako je on kušao, da izumi sasvim nov samostalan sistem, ali nije uspio, kako nijesu ni drugi vrsni stenografi uspjeli, koji su se mnogo trudili, da polože temelj samostalnu sistemu slavenske stenografije. Nuzgredno spominjem ovdje, da je kod braće Čeha baš sada pitanje o izvornom českom stenografskom sistemu na dnevnom redu*), a prvi se je sastanak slavenskih stenografa u Pragu god. 1891. bavio i pitanjem o jedinstvenoj slavenskoj stenografiji**). Po mom su mnijenju

*) Prof. Ant. Krondl izradio je «Pokus o originalnoj českoj stenografiji».

***) Istri predavao je 16. VIII. 91. na prvom sastanku slavenskih stenografa u Pragu «o jedinstvenoj slavenskoj stenografiji».

to radosni znaci. Slaveni neka se samo čuvaju kulturnoga separatizma, a neka što više nastoje o koncentraciji i homogenosti svojih kulturnih težnja. Nadajmo se, što nije u 50. godinama pošlo za rukom, da će uspjeti osvitkom 20. vijeka.

Jer su Gabelsbergerovi stenografski znakovi vrlo jednostavni, kratki i lako spojivi, zato ih je pridržao i Vinković, promijeniv im donekle njihovo značenje. Pridržao je bez promjene slijedeće njemačke znakove: *a, b, c*, (t. zv. početni *c*), *d, e, f, g, h, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u*. — Ostalim je znakovima promijenio značenja ovako: *ch-č, tsch-dj, ei-i, ge-j, ng-nj, w-v, v-z, sp-ž*.

Uzrok je, veli pisac, tim promjenama lako pogoditi. Glasovi u slavenskim riječima slijede drugim redom negoli glasovi u riječima njemačkim. Prema tomu se moraju i drukčije spajati. Ali o tem spajanju stenografskih znakova kao i o vokalizaciji ne govori Vinković u svojoj radnji ni slova, dok je kraćenju izreka posvetio dobru trećinu svoje razprave. A baš bi vokalizacija i konzonancija imala biti za pisca pravi Rhodus, jer nema sumnje, da je upravo izbor pismena, njihovo spajanje i vokalizacija pravi kamen kušac za vsaki brzopisni sustav. Kod kraćenja ima sloboda široko polje, što je u toj radnji i sam Vinković dokazao, jer je mnoge rečenice kratio vrlo odvažno, da ne kažem smjelo.

Nadalje, veli pisac, ima u njemačkom jeziku glasova, kojih slavenski jezik nema i obratno; time preostaje nekoliko njemačkih stenografskih znakova za slavensku stenografiju. Daljni je razlog, veli pisac, toj promjeni i taj, što se dva znaka ne dadu uvijek lako i udesno spajati, i napokon priznaje i sam, da se usprkos ovim promjenam njegovim (Vinkovićevi) znakovi neće dati tako lijepo spajati, kako se oni spajaju u njemačkoj stenografiji. Tom je priznajom pisac direktne osudio svoj pokus. Jer ako je istina, što je malo prije sam pisac rekao, da su Gabelsbergerovi stenografski znakovi vrlo jednostavni, kratki i lako spojivi, pa se oni ljepše spajaju u njemačkom jeziku — koji je svojom konzonancijom tvrdji od slavenskih — onda je piščeva priznaja nesumnjiv dokaz, da on za slavenske glasove nije odabrao dobrih znakova. O tom je morao i sam pisac uvjeren biti, jer nije htio zagristi u samo spajanje i jer za tu nedaću traži odštetu u kraćenju rečenica, gdje je pokazao i suviše elastičnosti. Pisac se nadalje tješi još i time, što su potezi kratki, pa ako se tko u njima donekle usavrši, da mu ne će biti teško, da bilježi govor, ako samo dobro poznaje jezik i ako imade stvarnu naobrazbu. Pisac ovdje za cijelo misli na kraćenje, koje bi imalo namirivati onaj nedostatak u temelju samom. Ali to ne valja. Stenografska zgrada ne smije počivati samo na jednom kamenu. A što bi rekao Vinković Ze-

plichalu*), koji veli, da je poznavao stenografa, koji se vrlo malo služio kraćenjem i koji je istu riječ „mag“ (koja je u njem. stenografiji *sigla*) potpuno sa sva tri alfabetska slova pisao, pa je ipak svaki govor bilježio. — Malo niže doista veli Vinković: «Znanje je jezika i to gramatičko već za to potrebno, da se može kratiti». — Značajna je i ova izjava Vinkovićeve: «Ako se pravo uzme, Gabelsbergerov je sistem v mnogom pogledu za slavenski jezik još udesniji (vorteilhafter) nego za njemački jezik, osobito s obzirom na nastavke sklonivih riječi».

Iza toga prelazi Vinković odma na kraćenje izreka, te podaje nekoliko primjera, da se vidi, kako se mogu izreke pokraćivati, a na koncu svoje radnje veli: «To budi za sada dosta; potanje djelo, koje kanim o tom izdati, uvesti će svakoga novajliju u tajnosti ovoga pisma».

To je sadržaj Vinkovićeve radnje, koja zaprema šest stranica velike osmine. Pisana je vlastoručno, ali dosta neugledno i netočno — osobito stenografski dio. — Pisac n. pr. ne razlikuje *ter* i *tr* (str. 4. «sutra»), *sel* i *sl* (str. 6. «služba»). Radnja je slab pokus, kako bi se njemački Gabelsbergerov stenografski sistem dao prirediti za hrv. jezik. Kako jur rekoh, o vokalizaciji i konzonanciji nema ni slova; koliko se iz primjera razabrati može, Vinković bi se po svoj prilici u tom držao njem. stenografije. Po ovoj si Vinkovićevoj radnji čovjek ne može stvoriti jasan sud, kako bi Vinković prilagodio njem. Gabelsbergerov stenografski sistem hrvatskomu jeziku.

Vrijedno bi bilo znati, da li je Vinković ostavio u rukopisu djelo, koje je na koncu ove svoje radnje najavio. Nu pošto je ovu svoju raspravu napisao 1862. godine, a slijedeće je Magdić u izvješću zagrebačke realke izdao svoje «Prilagodjenje Gabelsbergerova stenografičkog sustava hrvatskomu jeziku», po svoj prilici da je Vinković odustao od svoga nauma.

(Nastavit će se.)

Prof. dr. Jul. Voldemar Zeibig,

kr. saksonski dvorni svétnik.

(Stenogram je na str. 28. priloge)

Yelikh zaslug za stenografiju pri Slavjanih v obče pridobil si je g. prof. dr. Zeibig, član kr. stenografskega zavoda v Draždanih, znan strokovni pisatelj in zgodovinar. Zaradi tega so si štela mnoga

*) Cajetan Carl Zeplichal: Anleitung zum Gebrauche der Satzkürzungen in der Praxis. Gekrönte Preisschrift, Wien, 1871. str. 14.. opaska.

Prof. dr. Jul. Voldemar Zeibig.

stenografska društva v posebno čast, da so ga mogla imenovati svojim častnim članom: med njimi I. česko društvo Gabelsbergerskih stenografov v Pragi in I. bolgarsko stenografsko društvo v Sofiji. Nam pa je danes prijetna zadača, opisati življenje in delovanje tega velikana na stenografskem polju, ter podati častitim čitateljem sliko, katero smo si od njega izprosili.

Dvorni svétnik prof. dr. Zeibig bil je rojen l. 1819. v Draždanih, ter je praznoval lani v duševnej in telesnej svežosti v krogu svojih prijateljev in častiteljev 75-letnico. L. 1836. se je začel kot gimnazijalec stenografije učiti, ter je pozneje kot pravnik v Lipiskem vsa predavanja svojih učiteljev stenografiral. Po svršenih naukah podal se je v svoje rojstno mesto nazaj, kder je precej začel pridno delovati na stenografskem polju.

L. 1845. in 46. je stenografiral v Vratislavi razprave deželnega zbora in gozdarskega društva. L. 1848. in 49. je izvrševal podobno službo v Frankfurtu na M. v tamošnjem narodnem zboru. Od l. 1850. do 57. je stenografiral v deželnem zboru Anhaltskem in Oldenburškem. Med tem pa je že l. 1854. stopil v kr. deželnozborsko pisarno v Draždanih, ter dobil l. 1855. istotam službo pri kr. stenografskem zavodu, kder deluje do današnjega dne, popevši se do najvišje stopinje, katera se dá v takej službi doseči.

L. 1860. podal se je po nalogu istega zavoda na naučno potovanje v Belgijo, na Francosko in Angleško.

L. 1872. stenografiral je v Petrogradu pri tedanjem statističnem kongresu, a pozneje je tudi redovno sodeloval v stenografskih pisarnah pri nemškem državnem zboru itd. Na ta način se je moglo reči o njem že l. 1879., ko je praznoval 25-letnico svojega dolovanja na stenografskem polju, da je prav kakor rojen posredovalec mednarodnih teženj na istem polju. Dokaz temu so bile prilikom te svečanosti mnogobrojne čestitke pismene in brzojavne, ki so mu došle od vseh strani,

kakor tudi to, da so ga imenovala angleška, italijanska, česka, nemška in ameriška društva svojim častnim članom.

Posebno vzbuja naše zanimanje g. dr. Zeibig kot zgodovinar. Njegova «zgodovina in književnost brzopisne umetnosti» *) je najvažnejše — ako ne prvo delo na tem polju. Vsi prijatelji naše umetnosti, pa tudi vsi prijatelji znanstvenega preiskovanja bi mu morali biti že zaradi tega dela trajno hvaležni.

A posebnih zaslug si je pridobil kot dvorni svétnik gosp. prof. Zeibig zarad tega, ker je znatno pripomogel k temu, da je v pravniški praksi zadobila stenografija večo veljavo. V tem smislu je spisal brošuro: Kakšno korist more donášati stenografija v pravniški praksi?

Med ostalimi njegovimi spisi naj omenimo samo: «O pazigrafične naravi Gabelsbergerjeve stenografije» (l. 1871.); «ustavnost in stenografija» (l. 1881.); «o pisalnih strojih v službi stenografije (l. 1891.) itd.

Za Slavjane je posebno važno to, da je dr. Zeibig sodeloval z baronom Tornauom pri prevodu Gabelsbergerjevega sostava na ruski jezik.**)

G. dr. Zeibig je tudi kot izvrsten sodelavec pri službenem glasilu (Correspondenz-Blatt) kr. stenogr. zavoda in pri «Panstenographikon-u» že davno znan. Sploh pa posreduje on med istim slavnim zavodom in stenografi po raznih drugih deželah v Evropi kakor v Ameriki; kajti pozna jezike slavjanske, romanske, madjarski in skandinavski v govoru in pismu dosta dobro. Na ta način jo on najsposobnejši posredovalec za mednarodne odnošaje naše umetnosti.

Razven vseh teh izbornih lastnosti je pa dr. Zeibig še izvrsten praktičen stenograf. Kot takošen deluje že 40 let s svinčnikom in persom. Koliko gradiva je na ta način že ohranil za zgodovino! Zarad tega šteje pa tudi čestiteljev pri vseh kultiviranih narodih ter je prejel odlikovanj od raznih visokih oseb in korporacij: l. 1881. dobil je saksonski Albrechtov red I. razreda; a ob priliki 50-letnice kr. stenografskega zavoda l. 1889. službeni naslov «dvorni svétnik». Kako so ga počastila razna društva, večja in manja, na Nemškem in drugod, o tem smo že govorili v početku članka.

Zaslugi gre venec! Naš slavni strokovjak ga je po pravici prejel. Naj bi ga še dolgo nosil v zdravju in sreči na radost svoje mile rodbine, vseh prijateljev in čestiteljev! Kličemo mu iskreno: Mnogaja ljeta!

A. B.

*) Geschichte und Literatur der Geschwindschreibkunst von Dr. Jul. Woldemar Zeibig. II. popolnjena izdaja z 41 tab. Draždani 1878.

*) Русская Стенография. Др. Юліусъ Цейбихъ и Баронъ Николай Торнау. Дрездень 1863. 8. 23 стр.

tudi pri sebi samemu» in kdo «ne pozna svojih lastnih sil, ter je pre-cenjuje:» da-li g. Magdić ali mi? —

Glede naših sposobnosti nam ne pristoji govoriti; a da nam ne bode kdo zameril, da ne «znamo rokopisne sposobnosti presoditi pri drugih, pristopamo k podrobnej analizi gornjih vrstic Magdićevega rokopisa. Naša metoda je torej analitična, in iz pridobljenih rezultatov bodemo po induktivnem načinu izvajali naše zaključke.

«Dober stenografski rokopis strokovnjački — piše g. Magdić na str. 66 istega lista — je jedrnat in stesnjen, tako da vmesni prostor med besedami ni večji nego je ravno potreben; v avtografiji Bezenškovej pa je ta prostor nejednak in večinoma prevelik». Da je Magdićev rokopis stesnjen, to je res; samo če ni preveč stesnjen. A vprašanje je, da-li je «jedrnat». Sicer ne vemo točno, kaj si misli g. M. pod to besedo; bržkone mu znači isto, kakor nemška «körnig». A to besedo Nemci rabijo n. pr. v mineralogiji za označenje vseh agregatov in kamenjev, ki so iz enakih zrn (kristalinično) sestavljeni, kakor n. pr. granit. Ako pa je mineral sestavljen iz neenakih zrn (nekristalinično), to se zove «konglomerat». Poglejmo Magdićev stenogram, da-li nij to popoln konglomerat znakov, ki nekako prisiljeno stoje drug poleg drugega — nejednaki izverženi nagubančeni — kakor stoje novinci pred korporalom, ko jih začne prvo uro «muštrati».

Ali ne samo radi slabega rokopisa je avtografija g. M. tako neugledna, še mnogo slabjša je, ker ji manjka točnost in korektnost. (To to so lastne besede g. Magdića na str. 67. Zagr. «Stenografa» v katerih smo samo postavili M. namesto B.) Da to dokažemo, razglejmo si njegov stenogram od vrste do vrste.

Precej v prvi vrsti vidimo, da je g. M. čisto svojevoljno prometil nekatere stenografske znake med sebo, druge je skrajšal, tretje podaljšal. To je storil menda le iz tega nagiba, da izgleda bolj originalen, bolj samostalen, ter da se ne oslanja niti na sam Gabelsbergerjev original, niti na prevode istega na druge slavjanske jezike. O takej originalnosti se more na kratko reči:

Mein Gehirn

Treibt öfters wunderbare Blasen auf.

(Schiller, Don Carlos II. 8.)

Kaj pa je bilo treba dolgi znak *z* zmanjšati v srednji? Mar je ta spretnejši ali jasnejši? — Jako se motite g. Magdić! In še bolj imeniten je novo iznajdeni znak za *c*. «Kaj pa je tebe treba bilo?» mogli bi vprašati s slovenskim pesnikom. Ta znak ni tič ne miš. Najbolj priliča znaku za *g*, ter ima celo to prednost, da se da ž njim prav lahko zameniti. Beseda «Carigrad» je pisana kakor «Garigrad». Tako bo to

vsaki stenograf čital, ko vidi to besedo prvokrat. In poglejte, kako grozno se zjedinjuje to *c s k* v besedi «crkva», kder je — da bodo vse nesreče ob jednom skupaj — še upotrebljene tisto strašno «prekrižanje», katerega smo že obsodili v br. 2. našega lista. In na kraju prve vrste srečamo še enkrat isto *c* v besedi «putnici». Torej g. Magdiću se je posrečilo doseči to, kar sam Gabelsberger ni mogel izumiti, da se rabi za *c* le jeden znak, ki mu služi isto tako «dobro» na početku, v sredini in na koncu besede. Poprej smo bili ponosni da smo mogli z Lessingom vsklikniti: «Gottlob! wir haben das Original!» (Nathan IV. 2). A zdaj kaj nam je treba tega, lahko ga vržemo v kot; saj je imitator mojstra vsaj trikrat prekosil — in to v jedni vrsti.

Oglejmo si še druge vrste. Ker je g. M. skrajšal znak *z* za polovico, vendar mu je skoraj postalo žal za to kar je storil. Jaz ga nisem vstvaril — si je menda mislil — pa ga tudi ne smem uničiti. In vsprejel ga je veledušno spet med svoje izvoljene, ter mu dal ulogo ž-ja. Tako je lepo! Celi znak pomenja *ž*, a polovica znači *z*. Kaj ako bi ga bil skrajšal še za četrtino, ter mu dal spet drug pomen? To bi bilo gotovo originalno!

Čudno postopa g. M. tudi z znakom *p*. Ta mu služi ob jednom kot predlog *po* sigla, ter piše v 4. vrsti predposlednjo besedo «penes», katera se ima čitati baje «ponos». Ako li piše «po», to mu je rabilo poprej*) za predlog «pod». Sedaj je to promenil, ter vzal za «pod» tisti znak, ki nam drugim znači «pri»; a ta predlog (pri) izpisuje popolnoma, isto tako «pre», pa vendar ju postavlja med «sigle». Magdićevi sigli bi se dali sploh še jako kritikovati. O njih donesemo o drugej priliki celo poglavje.

Analizirajmo danes gornji stenogram dalje.

V svojej stenografiji ravna se g. Magdić po sledečem pravilu*): «Vse kar je za nedvojbeno čitanje in razumljenje besed bitno in potrebno, naj se izpiše, a kar je manje bitno in potrebno, naj se kolikor mogoče skrajša ali pa tudi včasih povsema opusti. Po tem načelu krajšajo se besede z obzirom na njih sklonitbo, sprego in sestavljanje». To načelo je dobro; samo se treba tudi dosledno tega držati. A že samo v gornjih petih vrstah Magdićevega stenograma srečamo dosta nedoslednosti in narušenj tega načela. Precej prve besede «medju najznamenit. — umetnin — carigrads», — katerim so odzete sklonitbene končnice, lahko se čitajo: «Medju najznamenitijimi umjetninami carigradskimi» ali pa: «Medju najznamenitije umjetnine carigradske;» kajti »medju» (slov. med) je takšen predlog, ki se zjedinja včasih z accusati-

*) Glej Stenografija hrvatska I. 1871. str. 32.

**) Glej «Stenograf» I. II. br. 8. str. 82.

vom (na vprašanje: kam?) včasi z localom (na vprašanje: kde), kakoršen je pač glagol v dotičnem odstavku. Dobro poiščimo glagol. Ta pa stoji daleč vzadi: «ubraja se» (šteje se). Torej se moramo od pete besede nazaj vrniti k početku, da vemo postaviti pravi padež (accusativ). Takošna rakova pot pa vendar nij v prilog «nedvojbenega čitanja in razumljenja besed». Sicer pa se po našem mnenju v množini sklonitbene končnice ne smejo izpuščati niti za takimi predlogi, ki se zedinjajo le z jednim opredeljenim padežem; n. pr. «brez nožev;» ako bi izpustili — *ev*, kdo bi vedel da je to gen. plur? «Od naš — brat —». To lahko vzameš za jednino ali množino, ako se ne ravnaš po načelu, da se v množini končnice izpišejo (z malimi izjemami).

V drugej vrsti: «prijatelji graditeljske — umetnosti» je označena sklonitbena končnica v samostavniku «umetnosti;» tsto tako v tretjej vrsti «u bizantsk — slogu». A v četrtej je ravno narobe t. j. označena je v prilogu: «grčkoga svijet —», in dalje v istej vrsti «u turske šake» je označena končnica v obeh. Isto tako v prvej in tretjej vrsti: svete Sofije. Kde je tukaj doslednost? — Concordia discors. (Hor. Epist. I. 12. 19.).

Kar se tiče končnic pri spregi glagolnej, vlada tudi ista nedoslednost: v drugej vrsti stoji: «Tu je crkvu utemelio;» a jedno vrsto niže: «kasnije ju je g. 537. car bizantijski Justinian poslie požara u Carigradu s temelja obnov —». V prvem stavku, kder je pomočni glagol celo blizo participija — samo edna beseda ju loči, — je končnica participija popolnoma izpisana; a v drugem stavku, kder je med njima jedenaajst besed, je izpuščena. Človek priprostega razuma bi že rekel, da mora ravno narobe biti; a v nauki se zahteva povrh tega še doslednost. To-li je Vaša tolikokrat povdarjana «točnost in korektnost», g. Magdić? Na Vas bi se mogle priložiti svetopisemske besede: Vi vidite pezdir v očesu svojega brata, a bruna v lastnem očesu ne vidite.

G. Magdić se rad igra z besedami: «avtografska spaka», (glej «Stenograf» I. II. str. 67), «sistema nepopolna, neskladna, kder so pravila netočna, omahljiva, manjkava», itd. (glej isto tam str. 80) ter jih rad pritveza prvemu, katerega sreča kot sopernika na stenografskem polju, kakor jih je v «opus citatum» odpravil tudi na naš naslov brez pomisleka.

«Moi, moi dis-je, et c'est assez!»

Corneille, Médée 1, 5.

«Jaz, jaz, velim to, in to je dosta!» — tako si je domišljeval g. Magdić; a se je kruto prevaril. «Jurare in verba magistri» si je imelo morebiti v srednjem veku svoj pomen, a dandanes velja: sam moraš misliti, sám presojati! Gotovo bi storili našim čitateljem veliko kri-

vico, ako bi jim odrekli sposobnost vlastnega presojevanja. Oni dobro vedó, kaj je bolje kaj slabije, posebno če jim se predstavi «ad occultos». Zato smo pa fototipirali nekatere Magdičeve stenograme, kakor to zahteva novodobna nazorna metoda.

Z obzirom na kritiko v br. 2. str. 25. našega lista in na osnovi današnje analize, lahko torej mi z mirno vestjo napišemo na to, kar je g. Magdić oddal na naš naslov, besedo: «retour». «Avtografsko spako. sistemo nepopolno, neskladno, kder so pravila netočna, omahljiva, manjkava,» itd. imademo pred seboj tedaj, kedar vzamemo v roke kakšen Magdičev stenografski proizvod,

Smije li se prekršćivanjem stenografskih pismena u hrvatskoj stenografiji izražavati slogotvorni „r“?

(Pripomenak k članku samoglasni «r» v stenografiji u 2. br.)

Ako tvrdnja, da se stenografija osniva na organizmu jezika i da stenografska pismena odgovaraju biću jezičnih glasova, nije prazna fraza — a nije —, onda po mom mnijenju prekršćivanju stenografskih znakova u svrhu označivanja slogotvornoga «r» u hrv. stenografiji nema mjesta, dok je ono u njemačkoj stenografiji za dotičnu specijalnu svrhu samim jezikom opravdano.

Kako je poznato, u njem. se stenografiji prekršćivanjem stenografskih znakova izražava *ü*. — Kako je do toga došlo? — Evo ovako: *ü* je u njem. jeziku postalo prijeglasom, i to uplivom vokala *e* ili *i*, kao što je uplivom tih vokala postao i *ä* i *ö*. Držeći se toga jezičnoga procesa njemačka stenografija i izražava pravilno *ä*, *ö* i *ü* tako, da je već u izrazu samom označena i njihova geneza; kod *ü* na ime ovako, da se znak za *u* prekrsti znakom za *e*, ali ne vodoravno, već koso od lijeve ruke prema gore, ili — možemo takodjer reći — da se znak za *u* prekrsti «mit dem aufsteigenden *i*-Strichlein». Medju dvjema se konzontanima *ü* izražava njihovim medjusobnim budi direktnim ili indirektnim prekršćivanjem, ili tako, da se prekrsti *u*, koji je spojen s jednim konzontanom.

Tako je evo prekršćivanje u njem. stenografiji u naravi samoga jezika osnovano, dok je ono u hrv. stenografiji u svrhu označivanja slogotvornoga «r» sliepo nasljedovanje nečesa, što gosp. Magdić sa svojim epigonima kô da ni razumio nije, jer inače svijet te novotarije po svoj prilici ne bi doživio.

ff.

Стенографически новини. Stenografske viesti. Stenografske novine. Стенографске вести.

ОТЪ БЪЛГАРИЯ.

— Протоколитъ на минжлата сесия на народното събрание сж два пкжти по-голѣми отъ колкото протоколитъ на по-минжлитъ сесии. Напечатана се вече единъ голѣмъ томъ, който обѣма само половината отъ стенографическитъ протоколи на послѣдната сесия, а другата половина сега се печати. Трѣбва да признаемъ, че българскитъ стенографи сж употрѣбили товъ пкжтъ тоже навѣредни усилия за уреждането на единъ такъвъ грамадевъ материалъ.

— Стенографията се изучава и въ ст. София отъ 40 души студенти на висшето училище. Курецътъ ржководи тѣхния другаръ П. Вожаровъ.

IZ HRVATSKE.

— У «*godišnjem izvješću Gabelsbergerove škole za g. 1895.*» nalazimo sljedeće date o stenografiji u Hrvatskoj: hrv. stenogr. društvo broji 35 redovnih 46 podpirajućih članova i 8 ustanovnika. — Na Zagrebačkoj gimnaziji predaje stenografiju prof. Jamniczky: u I. tečaju 36, u II. 8 djaka; na realci predaje isti: u I. 17, u II. 12 djaka. U Osijeku na gimnaziji predaje prof. Varičak: u I. 31, u II. 18. djaka; na realci isti: u I. 28, u II. 10 djaka. U Karlovcu na gimnaziji predaje prof. Vamberger: u I. tečaju 30, u II. 26 djaka. U Petrinji na preparandiji prof. Pechan: u I. 22, u II. 29 djaka. U Zemunu na realci i trgovačkoj školi prof. Plivelić: u I. 35, u II. 21 djak. Na Rieci na trgovačkoj akademiji prof. Pizzetti: u I. i II. tečaju 9 djaka.

IZ SLOVENSKIH DEŽEL.

— О stenografiji na gimnazijah in realkah, katere obiskujejo Slovenci, posnemamo sledeće podatke iz «*Letnika Gabelsbergerjeve šole za 1895.*» V Celji

predava prof. Fietz: v I. stenogr. tečaju 31, v II. 29 dijakov. V Mariboru na gimnaziji prof. Meisel: v I. stenogr. tečaju 45, v II. 33 dijakov; na realki prof. Fashing: v I. teč. 31 dijakov. V Ljubljani na gimnaziji prof. Pucskó v I. 97, v II. 37; na realki ravnatelj Junowicz: v I. 20, v II. 24; na trgovski šoli prof. Brunet: v I. 54 dijakov. V Rudolfovem na gimnaziji prof. Novak: v I. 12 dijakov. V Gorici na gimnaziji prof. A. Šantel: v I. 36; na realki prof. Hendrych: v I. 19 dijakov. V Trstu na drž. gimnaziji ravnatelj Nitsche: v I. 41, v II. 20; na drž. realki prof. Stefanides v I. 24, v II. 18; na italijanskej realki prof. Demonte: v I. 20, v II. 6 dijakov. V Kopru na gimnaziji prof. Battisti: v I. 50 dijakov. V Celovcu na gimnaziji prof. Hamberger: v I. 37, v II. 30; na realki prof. Flora: v I. 34, v II. 22 dijakov. V Beljaku na gimnaziji ravnatelj Zeche: v I. 34 dijakov.

IZ SRBIJE.

— Госп. Лаза Поповић, наш сурадникъ, израђује ново издање „Српске стенографије“, у којој пише следеће место предговора: „Г. Антон Бевеншек, професор на великој гимназији у Пловдиву, који је досадашним радом својим на пољу стенографије заслужно име: југославенског апостола стенографије, отпочео је понова да издаје, под својим уредништвом, стенографима добро познати лист, „Југославенски Стенограф“, у коме су заступљена сва четири југославенска језика: бугарски, српски, хрватски и словеначки. — Одвајајући се радо повину г. Бевеншека, да у „Југославенском Стенографу“ покажемо систем српске стенографије — бар у главним цртама, покушали смо да овим делцем, што га износимо пред читаоце, то и поупинемо. Ако овим поку-

шајем допринесемо ма колико к томе, да срска стенографија буде у јужном славенству боље позната и распрострањена, како би се затим могло лакше порадити и на остварењу јединства стенографског писања у свих јужних Славена — циљ ће бити постигнут. — Не мислимо да овде доказујемо усмесност и потребу рада о узajамном обавештавању и упознавању стенографа свих јужних славенских народа. То у осталом не само да није

потребно, но није ни могуће да урадимо овде, погледом на простор намењен овоме делу. С тога ћемо одмах прећи на сам предмет, најављујући и на овом месту, да ћемо се у овоме раду поглавито придржавати наука, што смо га у познавању овога предмета добили од свога уваженог учитеља стенографије г. Јована С. Миловановића, додавши к томе по нешто, што смо нашли за потребно, ради потпуности и боље схватљивости самог предмета.“

Отъ странство. Iz stranoga svijeta. Из страного света. Iz drugih dežel.

— Нов фонограф конструисао је механичар Келцов у Берлину, и простији је од досадашњег. За сада Келцов мисли, да његов фонограф буде место каквог стенографа. Ваљаку Едисоновог фонографу је од воска, у који се звучна таласања металне мембране уцртавају; у Келцовљевом је фонографу тај ваљак од тврдог сапуна. Сапун може да издржи и највечу вручину, те по томе може се употребити и у тропским земљама.

— **Za zbiratelje rokopisov.** Neki francoski list je priobčil cenik, po katerem se plačujejo autografi slavnih mož v Parizu. Jedno pismo Mozartovo velja okolo 200 frankov, a Mendelssohnovo komaj 50 frankov. Rokopisi Meyerbevorji, R. Wag-

nerjevi in Verdijevi se dobivajo po 1 napoleonodor, Schumannov autogram je vredjen 10 frk; Viktor Massé samo 5 frk., a Auber le 3 frk. — Rokopisi večine še živčih slikarjev in kiparjev, kakor so Oalon, Mercié, Jules Dupré itd. se cenijo po 5 frk. — Kneževske rokopise plačujejo bolj drago: cela pisma se prodajejo po 100 frk., a podpisi po 50 frk. Od Napoleona I. je mnogo podpisov dobiti, za to je cena samo 10 frk. Tudi francoski maršalski podpisi so po ceni (10 frk.); izjemo dela Bazaine, čegar podpis velja 15 frk., Dumouriez 20 frk. in Cambronne isto toliko. A za La Fayette se plačuje po 50—100 frk., ker je njegov rokopis jako redek. Podpisi francoskih akademikov so jako po ceni (2—3 franke).

Книжовность. Književnost. Книжевност. Književnost.

— «Těsnopisné Listy» č. 4 donášajo sledeče članke: Metodična učna knjiga českega těsnopisa. Sestavil prof. Č. Ibl. Referuje Dr. A. Herout. — Izjava občega odbora nemške šole Gabelsbergerjeve. O krajšanju besedij. — Društvene vesti.

— Těsnopisne listy, br. 5 imajo sle-

deči obseg: Metodična učna knjiga českega těsnopisa; sestavil prof. Čeněk Ibl. — O krajšanju besedi od prof. A. Holasa. — Stenogr. bureau v českem deželnem zboru. — Društvene vesti. — Literatura in bibliografija: «Jugoslavjanski stenograf i Glasnik». — Razno.

Cenik

važnejših stenografičnih del,

izdanih po

članovih kralj. stenografičnega zavoda v Drazdanih.

I. Učne knjige (na nemškem jeziku).

Izvršujejo se samo take naročbe, katerim je priložena svota v nemških poštinih markah ali pa v gotovem denarju (po pošt. nakaznicah). Ako se naroči več iztisov, daje se razmeren popust od cene (rabat). — 1 marka = 60 kr. av. vr. = 1 frc. 25 cts. — Poštno povzetje pride draže. — Knjige se dopošiljajo na stroške zavoda. — Naročbe naj se pošiljajo pod naslovom: «Expedition des königl. stenographischen Institutes, Dresden».

Krieg Henrik, vladni nadsvetovalec, profesor in predstojnik zavoda: Katekizem stenografije. Rokovodstvo za učitelje in učence v obče ter o sestavu Gabelsbergerjevem posebej. Drugi natis I. del: Zgodovina in književnost stenografije, z mnogobrojnimi pis-movnimi primeri; II del: Gabelsbergerjev sestav stenografije. — Vezan mark 2.50.

— Poučevalna pisma (Unterrichtsbrieft) za izučevanje nemške stenografije po Gabels-bergerjevem sestavu Pismo 1—10 (korespondenčna pisava), pismo 11—20 (debatna pisava) po mark — 40.

Rätzsch Henrik, profesor. Nauk o nemški stenografiji po sestavu F. X. Gabels-bergerja. Po smrti pisatelja izdal kralj. stenogr. zavod. 13. novo-popravljeni in pomnoženi natis. S 87 stenografičnimi tablicami Cena mark 6.—.

(Na francoskem jeziku.)

Krieg Henrik, profesor itd. Nauk o mednarodnej stenografiji po sestavu Gabels-bergerjevem (Cours de Sténographie Internationale d'après le système de Gabelsber-ger). V uvodu se nahaja kratka zgodovina stenografije z mnogimi primeri za pisanje. Cena mark 6.—.

(Na španjskem jeziku.)

— Razprava o mednarodnej stenografiji po načelih izumitelja stenografije F. X. Gabels-bergerja (Tratado de estenografía internacional Según los principios del inventor de la estenografía F X Gabelsberger). Cena mark 2.50

II. Časopisi.

Krieg, Zeibig in Rotter. Korespondenčni list (Correspondenzblatt) kr. stenogr. zavoda v Drazdanih Mesečna izdaja (Tisek z navadnimi pismenkami in avtografijo). Celoletna naročnina marke 4.—.

III. Statistika.

Fröhlinger, dr. iur. in **Höfer** dr. phil.: Letopis šole Gabelsbergerjeve (Jahrbuch der Schule Gab.). Izhaja meseca novembra vsakega leta. Vezan marke 3.—. (Ako se naroči neposredno in poprej nego izide, velja samo marki 2.—.)

IV. Zgodovina in znanstvo sestava.

Krieg in Zeibig: Panstenografičkon, časopis za spoznavanje stenografičnih sestavov vseh narodov. Izdavan po nalogu kralj. ministerstva notranjih zadev. I. zvezek. 31 pol. Cena mark 9.—

Zeibig, dr., prof., dvorni svetovalec, Zgodovina in književnost brzopisne umet-nosti. Drugi popravljeni natis z 41 tabelicami. Cena mark 9.—.

V. Predavanja in razprave.

Zeibig, dvorni svetovalec itd.: Pravnštvo in stenografija. Prinos k vprašanju: kakšno korist more dobiti pravniška praksa, ako rabi stenografijo? — 40 strani tiskanih. Cena mark — 90.

— Stenografija v pravnštvu in v upravi. Po nalogu društva za odvetniško, sodno in upravno stenografijo v Drazdanih. Cena marka 1.—

— Nemška stenografija ter javni interesi. Cena marka 1.—

— Uredba stenografičnega uzornega bureau-a. Izvestje predloženo tretjemu mednarodnemu stenografičnemu kongresu v Monakovem l 1890. Cena mark — 50

ЮГОСЛАВЯНСКИ СТЕНОГРАФЪ

JUGOSLAVJANSKI

STENOGRAPH.

Брой 4. Број.

Година VI. Теџај.

Сковетъ.

(Јау-)

Телоръ,
 леллн?
 етхалн
 џѣса
 салал, алл,
 ооф, л
 леллелл,
 леллеллелл-
 оелле,
 леллелл-
 ооооо-
 лел: о, о-

орлоел,
 едѣлелл-
 рал, оелл
 ооооооо-
 елл, оелл
 леллелл,
 леллелл,
 елелл, о,
 леллелл,
 елеллелл,
 леллелл-
 леллелл-
 леллеллелл-

Шлемна једнога стенографа по Вашиару.
и свјед-
(ф)

e q e p -
 Bon p u -
 n'oo, n'ot,
 + u q n' l -
 Q' g e n' v,
 o t n e e p,
 L e p e w
 s k t g u,
 . p n o r e l u
 ~ p t e n -
 n e b' r o o p j' d,
 s k o p j' d,
 n e p o t u,
 n e l p n e u,
 s o n l e t o n g,
 p u g u l m -
 —
 A m s' z r -
 r e' n' u -

g a o i c n b,
 e o n e o r e -
 f d, l' o p u -
 p' e l' b -
 b' b
 n - o l
 b' g B
 c a d -
 p' e l' g
 u l l u z r -
 —
 u r, a p t
 n e e a p t,
 e m ~ n u
 v' z' b -
 s h e - e g
 . b t n
 a y b r e
 p e a r w,

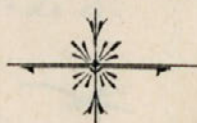
u h r y:
 - d' o h,
 - y u m a -
 - e' l e a r e b,
 a l u n e b,
 e' p r e b d
 - v y p f -
 o v u e d l' e,
 v v y m a -
 J e n e d e r e
 - p' e n d e r ?

* J e n a o
 - v e r p a ?
 d' e r e s:
 y - o d' b -
 l a v, v e r,
 m e r e d e r -
 l' o p a n e d e o,
 i n g e' b' o -
 e b' v' e' l a v,
 J e n e n -

Cikva sv. Sofije u Carigradu.

y - d e d p' h e b p - d e t p (M p = g) v l'
 z (y) e' d', d' e' p' l' - l' e h e g e h d' h e o, v a,
 - 337 h d' p' e y u, h e o k a m y, d' o s - n
 l' a' a' d e t p e - h p' o d, n e r e' h e e
 e l o g, h e n' e' p' e p' e - e o g m d' n e d
 y -

Prizopis u službi svećenika.

"... .."

22 44, 2-

... ..
... ..
... ..
... ..

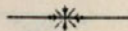
... ..?

... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

(... ..)

Гр. Кс. Тадеросепрепс. - Ф. Кс. Габелсбергер.

№ 40 - 180	№ 40 - 180	№ 40 - 180
Kdvr o' e r 9.2	Kdvr e o' 9.2	Kdvr e o' 9.2.
x 1789 ccd - ef 2 R	J 1789 cerny - x	x 1789 s cerny - J2
d'92 - v2 ad pe	L R, '92 - y ed p	R c'92 - v ed p
w p j f n d o c	' w p n f r e r	pe w p n r o r
b - m e x i o c y	l o b - d' o	e r l o b - m
b f c ten - x 1803	x i o c y g c ten	e f x i o s y g r s
s o ccd - v o c 2 o i	J 1803 v o' cerny	ten - x 1803 x o
c 20' x n f o n a	- l i c 2 b - c 20 l	s cerny - b s 2 b -
e c r m i n n b i	j p n e o f c r m	s 20 x e f s o f s
c d l o f e r	j p r e s c r m l	r m j p r e s c r m l
c o f n i h f - o f i	l o b e r c o f	l o b e r p s o f s
i n x i o d e b d h	p r e - r e z a x o	p r e - r e z a x o
C o p o y n p	e b f p - n p	e b o m - n p
f e - o' n t a	C r m l u e s i	C r m j f o y s i
o g. p a r a d	j a o y, i t a	c' a o y, i t a
L i e C k o r	r a c r k t, e	w s r p t, e C k
w e y b f e	C k o' b' o f s	R b' o f e n o p
l o b' - l' l' c	n o p a - l' c	a a - l' l' c
L o b' c x' 17	n e e h o b' s' 17	L o b' x' 17 -

